חנוכה

א. אין דעם נוסח פון „ועל הנסים" פון חנוכה זאָגט מען: „ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך".

איז ידוע אין דעם די שאלה: וואָס מיינט „והדליקו נרות בחצרות קדשך" — מקום המנורה איז דאָך (ניט אין חצר המקדש, נאָר) בפנים, אין היכל?

דער חתם סופר[1] פאַרענטפערט עס לויטן פסק הרמב"ם[2] אַז „הדלקת הנרות כשירה בזרים לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן". און וויבאַלד די יוונים האָבן מטמא געווען דעם היכל — „הי[3] ההיכל מלא גלולים" — איז „עד[3] שפינו את היכלך וטהרו את מקדשך . . לא הדליקו נרות בפנים אלא בחצרות קדשך בעזרה"[4]

[און דערפאַר איז דער נס נתפרסם געווארן צו אַלע אידן — „שכל ישראל ראו הנרות דולקים ח' ימים"[3], וואָרום אויב מ'האָט די מנורה געצונדן אין היכל, וואָלטן בלויז די כהנים געקענט זען דעם נס].

אָבער לכאורה צ"ע בתירוצו:

א) פון פשטות הלשון „באו . . ופנו . . וטהרו . . והדליקו"[5] איז משמע, אַז דער „והדליקו" איז געווען נאָך דעם ווי „פנו את היכלך וטהרו את מקדשך". און אַזוי איז מוכח אויך פון דעם וואָס עס שטייט בכמה מקומות[6] אַז דער שם חנוכה איז ע"ש חנוכת המזבח והמקדש (נאָכדעם ווי די יוונים האָבן מחלל געווען דעם מקדש). קומט אויס, אַז בכ"ה בכסלו[7] — ובמילא אויך הדלקת הנרות (וואָס האָט זיך אָנגעהויבן בכ"ה בכסלו) — איז שוין געווען נאָך דעם ווי „פנו . . וטהרו".

---

1) בדרשות שלו (קלוזש תרפ"ט. ירושלים, תשכ"א) סז, א.

2) הל' ביאת מקדש פ"ט ה"ז.

3) ל' החת"ס שם.

4) ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ה. ועוד.

5) וכן פשטות הלשון במגילת אנטיוכס (נדפסה בכמה סידורים. ועיין בהנסמן באנציקלופדיא תלמודית ע' חנוכה ע' שסא הערה 818 ובמבוא אלי' להרב קאפח (ירושלים תשמ"א)) קרוב לסופה: אחר כן באו בני חשמונאי לבית המקדש . . וטהרו את העזרה . . ויבקשו שמן כר'.

6) מרדכי ואור זרוע (הל' חנוכה סשכ"א) — הובאו בדרכי משה לטאו"ח ר"ס עתר. שבלי הלקט (ענין ר"ח) סי' קעד. ועוד (ראה הנסמן באנציקלופדי' תלמודית שם ע' רמב. לקו"ש ח"י ע' 279 בהערה. ח"כ ע' 633 בהערה).

7) שאז כבר התחיל חינוך המזבח והמקדש•, ע"ד חנוכת המזבח דמשכן וחנוכת הבית דשלמה (ראה מגילת תענית פ"ט. פסיקתא רבתי פ"ז בתחלתו. ועוד. וראה לקו"ש שם). וכן מפורש ביוסיפון פ"כ (וכן בס' חשמונאים•• א ד, נב ואילך). וראה חי' חת"ס לשבת כא, ב ד"ה ולדידי.

אבל להעיר דלפמ"ש הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ב) שנצחון המלחמה הי' בכ"ה בכסלו (וראה הנסמן בלקו"ש ח"י ע' 143. ח"כ ע' 446. ועוד), צ"ע אם אפשר לומר שהספיקו לפנות ולטהר כו' בו ביום קודם הדלקת המנורה. ואפילו לדעת המאירי שבת שם [וכ"ה במאמרי אדה"ז — תקס"ג (ע' נז). שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ג. סהמ"צ להצ"צ ריש מצות נ"ח (עא, א). ועוד. וכן מוכח בלקו"ת צו סז, א (ותו"א ס"פ וישב)] — דנצחון המלחמה הי' בכ"ד בכסלו, צ"ע ג"כ אם אפ"ל כן.

•) וצע"ק במגילת תענית שם: ובנו כו' והיו מתעסקין בו שמונה ימים. דמשמע לכאורה שהחינוך התחיל רק לאחרי הז' ימים (וכ"כ בזרע יעקב לשבת שם (שהובא בחת"ס שם). וכן משמע באור זרוע שם). ואולי הכוונה ב„מתעסקין בו" — בהחינוך.

••) החזכר בס' בה"ג הל' סופרים. וראה לקו"ש חט"ו ע' 368 הערה 17 ע"ד ספר זה.

ב) בפשטות — האבן די יוּנים אריינ־ געבראכט „גילולים" ניט נאר אין היכל נאר אין אלע טיילן פון בית המקדש (כולל די עזרה[8]), כמובן פון נוסח ועל הנסים גופא — „וטהרו את מקדשך" סתם, מ'האט מטהר געווען דעם גאנצן בית המקדש[9]; פארוואס זאל מען זאגן אז טהרת העזרה איז געווען לפני טהרת ההיכל (און גאנצע אכט טעג) און אז דערפאר האט מען געקענט צינדן די מנורה בעזרה אבער ניט בפנים[10]?

מ'קען ניט זאגן אז דאס האט מען גע־ טאן בלויז כדי שיתפרסם הנס (כהמשך דברי החתם סופר שם, כנ"ל) — ווייל ביים אנצינדען די מנורה (עכ"פ בפעם הא') האט מען דאך ניט געווארט אז עס וועט טרעפן א נס.

ג) בכל אופן: ביאור הנ"ל פארענט־ פערט נאר דעם דיוק פארוואס מ'זאגט „בחצרות" און ניט בהיכל. עס בלייבט אבער ניט מובן[11]: פארוואס זאגט מען „בחצרות" — לשון רבים, און ניט „בחצר קדשך" (בעזרה*)? ובפרט אז פריער זאגט מען אלץ בלשון יחיד — „לדביר ביתך . . היכלך . . מקדשך", און דא איז מען משנה צו לשון רבים — „בחצרות"*[11].

ב. ולכאורה נראה לומר, אז „והד־ ליקו נרות בחצרות קדשך" ווערט ניט געמיינט די נרות המנורה שבמקדש — נאר אנדערע נרות[12] ווען מ'האט גע־ צונדן אלס א הילול ושבח צום אויבערשטן.

[ווי מען געפינט[13] אז איינער פון די דרכים צו אויסדריקן אן ענין פון הילול לה' איז דורך נרות. וע"ד מש"נ[14] „באורים כבדו ה'" (ווי עס ברענגט זיך להלכה לגבי נרות בית הכנסת[15]), און ווי מען געפינט (בנוגע למקדש) בשמחת בית השואבה, אז מ'פלעגט צינדן

---

8) וכן מפורש בשבלי הלקט שם: טמאו את ההיכל והעזרות. וראה גם מגילת אנטיוכס שם: וטהרו את העזרה. ועוד.

9) וכן „לדביר", „היכלך" — הכוונה לכל ביהמ"ק — אלא ששינו הלשון ליופי המליצה.

— ויתרה מזה נ"ל דכולל גם העזרה „בחצרות קדשך": וע"ד לשון הרמב"ם והכל נקרא מקדש (הל' ביהב"ח פ"א סוף ה"ה), שלכל אלה „באו ופינו וטיהרו" (משא"כ „והדליקו" — דפשיטא שלא הדליקו בקדה"ק).

10) ואולי י"ל עפמ"ש בלבוש (או"ח ר"ס עתר) שהיוונים הכניסו ע"ז להיכל ותקרובת ע"ז מטמא באהל (ובמגילת אנטיוכס שם: ויטהרו את העזרה מן ההרוגים ומן הטומאות) — ד(רק) ההיכל נטמא באהל, ולא העזרה (להדיעות שלא ה' מקורה — ראה מפרשים למדות רפ"ב. ובהנסמן באנציקלופדי' תלמודית ע' הר הבית ע' תקפד).

11) וקושיא זו היא גם על ת' הזרע יעקב שם, דמאחר שכולם טמאי מתים היו לא הורשה להם ליכנס בהיכל להדליק מאחר שיוכלו לעמוד בעזרה ולהדליק בהיכל ע"י קינסא כו' (ע"ש). — נוסף ע"ז שפשטות הלשון „והדליקו נרות בחצרות קדשך" משמעו שהנרות היו „בחצרות קדשך" (ולא רק מעשה ההדלקה). ועוד.

*11) וראה אבודרהם (סדר תפלות חנוכה) „בחצרות קדשך ע"ש (ישע' סב, ט) בחצרות קדשי" ושם מדובר ע"ד העיר ירושלים דוקא", שהרי אין העזרה מקום משתה תירוש מע"ש. וראה לקמן הערה 18.

12) אבל באוה"ת דברים (כרך ו) ע' ב'שלח משמע קצת שקאי על נרות המקדש.

13) ראה סנהדרין לב, ב בתוד"ה קול בסופי. פרש"י ירמ' כה, י. ובתרגום שם: דמשבחין בניהור בוצין. — וראה לקו"ש חט"ז (ע' 366 ואילך) שמטעם זה, מצות נ"ח היא זכר לא רק לנס השמן כ"א גם לנצחון המלחמה (וכנוסח ד„הנרות הללו"). ע"ש.

14) ישע' כד, טו ובתרגום (ופרש"י).

15) טור (ושו"ע) ושו"ע אדה"ז או"ח סתר"י ס"ד. וראה גם ברכות נג, א. פסחים נג, ב (הובא בטושו"ע ואדה"ז שם ס"ג).

*) ולכאו' דוחק לומר שכוונת האבודרהם (וכן בההובא לקמן הערה *16) היא רק להביא מקור (בקרא) להביטוי „חצרות קדשיך" — מבלי כל קשר תוכני לענין חנוכה.

„מנורות של זהב"[16] אין עזרת נשים (וועלכע האָבן באַלויכטן גאַנץ ירושלים) צוליב דער שמחה גדולה פון שמחת בית השואבה].

און „והדליקו נרות בחצרות קדשך" איז ניט אַ המשך צו פריער (צו „ופנו . . וטהרו") נאָר דאָס באַציט זיך צו וויי־טער — צו „להודות ולהלל לשמך הגדול", אז „הדליקו נרות כו' ו(גם) קבעו שמונת ימי חנוכה אלו (כדי) להודות ולהלל כו'".

ועפ"ז איז אויך מתורץ דער לשון „בחצרות קדשך" (ל' רבים) — ווייל די נרות האָט מען געצונדן (ניט (נאָר) אין חצר המקדש (בעזרה), נאָר) אויך[16*] אין עזרת נשים וסביבות המקדש[17] בכלל[18].

עס בלייבט אַבער ניט פאַרשטאַנדיק: עפ"ז קומט אויס, אַז אין דעם נוסח פון „ועל הנסים" וועלט גאָרניט דערמאָנט — אפילו ניט ברמז[19] — וועגן דעם נס השמן דהנרות! מען דערמאָנט בלויז וועגן דעם נס דנצחון המלחמה — „מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים כו' עשית תשועה גדולה כו'".

די תמ"ז איז נאָך גרעסער. די גמרא זאָגט אין שבת[20]: „מאי חנוכה" — אוו רש"י איז דערויף מפרש: על איזה נס קבעוה — „שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים כו' ולא מצאו אלא פך אחד כו' נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה".

קומט אויס אז הלל והודאה („על הנסים בהודאה"[21]) האָט מען קובע געווען (בעיקר) אויפן נס השמן[22] — איז ווי קומט עס אז אין דעם נוסח ועל הנסים זאָל דער נס השמן כלל ניט דערמאָנט ווערן?!

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים הביאור אין דער שאלה הידועה[23] (אין דברי הגמרא הנ"ל): דער „עיקר הנס הי' בנצחון המלחמה רבים ביד מעטים גבורים ביד חלשים כו'", איז פאַרוואָס האָט מען קובע געווען ימי חנוכה (ניט אויפן נס פון נצחון המלחמה וישועת ישראל מידי היוונים, נאָר) אויף דעם נס פון פך השמן? דלכאורה, „איך עשו מן הטפל עיקר"?

שטייט אויף דעם דער ביאור[24], אז

---

16) סוכה נא, סע"א (במשנה).

16*) ולהעיר מאבודרהם (שם) ד„והדליקו נרות כו' ע"ש (יחזקאל כד, י) הרבה העצים הדלק האש" (ומשמע שהוא ע"ש ריבוי הנרות).

17) ואין להקשות הרי „טמאו כל השמנים כו'" ואיך הדליקו הנרות בחצרות קדשך — כי רק במנורה שבהיכל צ"ל שמן טהור („טמאו כל השמנים שבהיכל"); ועוד דנרות אלו אי"צ התנאים ד„שמן זית זך" ואפשר להדליקן באיזה שמן שהוא (ואפילו לא בשמן).

18) ועפמ"ש באבודרהם שם: „בחצרות קדשך ע"ש (ישע' סב, ט) בחצרות קדשי" — הרי קאי על העיר ירושלים (ראה מפרשים לישע' שם), כנ"ל הערה 11*.

19) משא"כ באם „והדליקו כו'" קאי על נרות המנורה, אף שאין מפרטים הנס, מ"מ מזכירים כללות המאורע עכ"פ.

20) כא, ב.

21) רש"י שבת שם. וראה הערה הבאה.

22) כפשטות ל' הש"ס (ופרש"י) שם. ודלא כמ"ש בחדא"ג מהרש"א שם ד„מאי חנוכה . . מאיזה נס קבעו אותו להדליק בו נרות" (שהרי הדלקת הנרות לא נזכרה כלל בברייתא שם). וראה לקמן הערה 52.

23) שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו שם (וראה שם בריש המאמר). וראה גם מאמרי אדה"ז — תקס"ג שם. סהמ"צ להצ"צ שם. ועוד. וראה פרי"ח או"ח סעת"ר (ד"ה עוד ת' בב"י): „שאין סברא . . (ש)עיקר יום הנצחון שנצחו מאויביהם . . שלא יקבעוהו לדורות". וראה לקו"ש ח"י ע' 143 ואילך (בביאור שיטת הרמב"ם).

24) שערי אורה שם פמ"א־ב. פנ"ג. מאמרי אדה"ז שם. סהמ"צ להצ"צ שם (עא, א. שם, סע"ב

דער עיקר הגזירה בימי חנוכה איז ניט געווען אויף די גופים פון אידן, נאר אויף דת ישראל[25] — „בטלו דתם"[26], „להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", וכמאמר חז"ל[27] „כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל" (און די מלחמות בגשמיות זיינען גע־ווען[28] אַ תוצאה פון די גזירות על דת ישראל[29]).

און דעריבער האָט מען געמאַכט אַן עיקר, ניט פון דעם נס דנצחון המל־חמה (די הצלת הגוף), נאָר פון נס השמן — דער נס פאַרבונדן מיט אַ קיום מצוה אין בית המקדש, און אין דעם גופא — מיט נרות המקדש, וואָס איז מרמז אויף כללות ענין התורה ומצות כמש"נ[30] „כי נר מצוה ותורה אור" — וואָס דאָס איז פאַרבונדן מיט דער הצלה רוחנית.

עס פאַדערט זיך אָבער ביאור: בשעת די גמרא איז מסביר „מאי חנוכה" — „על איזה נס קבעוה" — וועלט דער־ציילט בלויז פון דעם נס השמן און עס וועלט כלל ניט דערמאָנט דער נס פון נצחון המלחמה

— די גמרא זאָגט נאָר 1) אלס הקדמה וקביעות הזמן „וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו כו'", און 2) דער נס פון נצחון המלחמה („גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים כו'") וועלט כלל ניט דערמאָנט, נאָר בלויז אַז ס'איז געווען אַ נצחון —

איז ניט מובן: אמת טאָקע אַז דער עיקר הענין פון חנוכה איז די הצלה רוחנית, אָבער ס'איז דאָך אויך געווען אַ הצלה גופנית, און אין אַן אופן נסי לגמרי[31]: נאָכמער: די הצלה רוחנית איז געקומען בלויז דורך (און נאָך) דער הצלה גשמית —

עכ"פ בדרך טפל — האָט די גמרא געדאַרפט דערמאָנען אויך דעם נס פון נצחון המלחמה?

ד. וי"ל דעם ביאור אין דעם:

מען האָט שוין פיל מאָל געריידט[32] וועגן דער מלחמת היוונים, אַז ס'איז ניט געווען סתם אַ מלחמה (רוחנית) קעגן דת ישראל, נאָר דער דיוק איז אין דעם געווען — „להשכיחם תורתך (תורה שלך) ולהעבירם מחוקי רצונך":

די יוונים האָט ניט געאַרט אַזויפיל וואָס אידן לערנען תורה, דער צוועק פון זייער גזירה איז געווען „להשכיחם תורתך" — צו מאַכן פאַרגעסן אַז די תורה איז דיין תורה, תורת הוי' וואָס איז העכער פון שכל. ועד"ז — „להעבירם מחוקי רצונך", אַז אידן זאָלן ניט מקיים זיין די חוקים — די מצות וועלכע זיינען

ואילך). ועייג"כ תו"א וישב ד"ה בכ"ה בכסלו (כט, א. ל, א). מקץ ד"ה ענין חנוכה (לב, ב ואילך). מאמרי אדה"ז — אתהלך לאזניא (ע' סג ואילך). ועוד. וראה ג"כ נר מצוה להמהר"ל (כב, א ואילך).

25) ראה ג"כ לבוש, ב"ח וט"ז — או"ח שם, בטעם שלא קבעו חנוכה לימי משתה ושמחה כפורים.

26) ל' הרמב"ם ריש הל' חנוכה.

27) ב"ר פ"ב, ד. ושי"נ.

28) ראה רד"ה כי עמך תרל"ב (קה"ת, תשכ"ה) ובהערות שם. ולהעיר מלקו"ש ח"י ע' 144 הערה 18.

29) ראה גם ל' הרמב"ם שם. מגילת אנטיוכס בארוכה.

30) משלי ו, כג.

31) בהשלמה לשו"ע אדה"ז (להרר"נ מדוב־ראוונא) סעת"ר ס"ג שההצלה „לא הי' ע"ד נס גלוי". אבל בפשטות כוונתו רק בערך להנס דפך השמן, שהרי מפורש „מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים". וראה לקו"ש חט"ו ע' 368 ואילך.

32) ראה לקו"ש ח"ג ע' 815. חט"ו ס"ע 329 ואילך. ועוד.

העכער פון שכל און זייער קיום איז נאָר מיט קבלת עול — ווייל אַזוי איז רצונך, דעם אויבערשטנ׳ס רצון.

די מלחמת היוונים איז געווען קעגן דעם וואָס ביי אידן איז ג־טלעכקייט אינ־גאַנצן העכער פון גדרי הבריאה, און קען ניט גענומען ווערן מיט שכל (אנושי).

ה. דאָס איז אויך איינער פון די בי־אורים אין דעם וואָס דער נס פון חנוכה (בשייכות צו דער הצלה רוחנית) איז געווען פאַרבונדן מיט נרות המנורה דוקא —

דלכאורה, די יוונים האָבן דאָך מטמא געווען דעם גאַנצן בית המקדש און מ׳האָט געדאַרפט מחנך זיין דעם מזבח וכל כלי ההיכל[33]: פאַרוואָס האָט דער אויבערשטער געמאַכט אַז דער נס זאָל זיין בשייכות צו נרות המנורה דוקא?

איז דער ענין אין דעם[34]: מ׳געפינט, אַז ווען מ׳וויל באַצייכענען אַן ענין רוחני איז מען רגיל צו נוצן דעם מושג (און משל פון) „אור"[35], בלשון הכתוב[30]: כי נר מצוה ותורה אור. איינער פון די טעמים דערויף[36]: „אור" איז אויסגע־טיילט פון אַלע נבראים דערמיט וואָס כאָטש אויך אור איז אַ נברא בעולם הזה, ווערט ער ניט נתפס (כ״כ) אין גשם העולם.

וע״ד דעם חילוק אין קול מראה וריח:

אויך בנוגע צו קול זאָגן חז״ל[37] אַז „אין בו ממש". אַבער כאָטש בערך צו אַנדערע דברים גשמיים איז קול „אין בו ממש", פונדעסטוועגן ווערט עס נאחז אין גשם — תנועות פון דעם אויר גשמי[38]: און אַזוי אויך ריח, אע״פ אַז דאָס איז בלויז אַ התפשטות פון דער זאָך[39], האָט עס אַן אחיזה אין גשמיות הדבר[40], ס׳איז אַ טייל פון דער זאָך וואָס ווערט נתפשט ווייטער (און דערפאַר איז שייך אַז דער ריח זאָל ווערן שוואַכער ביז ער ווערט נכלה[41]).

משא״כ מראה איז ניט גשם הדבר הנראה.

---

33) ראה רש״י ע״ז מג, סע״א ד״ה מלכות. — ולכן גם לדעת בעל המאור (שם נב, ב) שאין בכלי שרת „וחללוה", הרי כאן שנטלום אנשי יון — הוכרחו לעשות חדשים ולחנכם (וראה גם בס׳ חשמונאים שם, מט: ויעשו כלי קדש חדשים). וראה אנציקלופדי׳ תלמודית ערך חנוכה ע׳ רמב. וש״נ.

34) בדרושי חנוכה בתו״א שערי אורה וכו׳ נת׳ השייכות לענין השמן. וכאן נת׳ מצד תכונת האור. ולהעיר משל״ה (חלק תושב״כ שב, א בהגהה. וכן בנר מצוה להמהר״ל כג, ב ואילך) דחנוכה בכ״ה בחודש כמו התחלת הבריאה, וכמו שראשית הבריאה יהי אור כן מצות חנוכה בנרות. ע״ש. וראה לקמן הערה 41.

35) ראה ספר הערכים־חב״ד ערך אור־בהירות סעיף יא (וראה שם מע׳ אור ס״א) וש״נ.

36) ראה גם שומר אמונים ויכוח שני ד״ה האמנם. וראה מגן דוד להרדב״ז אות ע״ן. ולהעיר מד״ה כי מנסה תש״ח פ״ב „דכל ענין המציאות למעלה הוא אור". ע״ש.

37) פסחים כו, א.

38) ועד שאפשר לעשותו נוזל וגם גוש.

39) ראה ד״ה וכל העם תש״ו פ״א. לקו״ש ח״ח ס״ע 58 ואילך והערה 50 שם.

40) ועד ש„יש בו ממש" (רש״י פסחים שם ד״ה וריח).

41) משא״כ אור, אשר מצד עצמו לא הי׳ מתמעט אורו לולא „העכרורית שבהאויר" (המשך תרס״ו ס״ע תעז — בטעם שאור השמש אינו מאיר כ״כ למטה כמו למעלה).

ועפ״ז יתוסף ביאור במ״ש השל״ה שם (שא, סע״ב) דחנוכה הוא „חנוך העולם" — כי ענין האור מצ״ע מתפשט בכל העולם (לולא העכרורית שבהאויר ודברים המפסיקים כו׳), ונמצא שהאור דנ״ח (שהדלקתם היא באופן שצריכים להאיר את החוץ) נמצא (מצ״ע) בכל העולם. וראה לעיל הערה 34.

ומהאי טעמא וועלט רוחניות באַצייכנט מיטן נאַמען אור — ווייל צווישן אַלע דברים גשמיים שבעולם, איז אור[42] דער נבֿרא הכי רוחני.

ו. דער ביאור הנ"ל בנוגע צו אור, גיט אויך אַ הסברה אין דעם מאמר חז"ל[43] בנוגע די נרות המנורה — „עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל" (מצד דעם נס וואָס איז געווען ביים נר מערבי — „ממנה הי' מדליק ובה הי' מסיים").

דלכאורה איז ניט מובן[44]: פֿאַרוואָס איז דער נס פון נר מערבי אויסגעטיילט פון אַלע „עשרה נסים (וואָס) נעשו לאבותינו בבית המקדש"[45], וואָס דוקא דער נס איז געווען אַן עדות „שהשכינה שורה בישראל"? ולכאורה אדרבה: די מנורה איז געשטאַנען אין היכל וואו ניט יעדער האָט געקענט אַריינגיין: דאָקעגן זיינען אַ טייל פון די עשרה נסים געווען בעזרה[46] און אַזוי אַרום זיינען זיי געווען (מער) „ידועים לכל"[47].

וע"פ הנ"ל איז עס מובן, ווייל אור (אויך אור גשמי) — איז מער כלי צום אור השכינה. און דערי̈בער, ווען דער אור השכינה (וואָס איז העכער פון עולם) וועלט פֿאַרבונדן מיט אַ (גשמיות'דיקן) אור, האָט עס אַ שטאַרקערע ווירקונג אין באַלייכטן די וועלט מיט אור השכינה, און דערפֿאַר האָט דוקא דער נס (מיטן אור המנורה) באַיינפלוסט די „באי עולם" זיי זאָלן אנערקענען „שהשכינה שורה בישראל".

און דערמיט איז אויך פֿאַרשטאַנדיק פֿאַרוואָס די הצלה רוחנית פון חנוכה איז געווען פֿאַרבונדן מיטן נס פון פך השמן דהמנורה: דאָס איז ניט קיין זייטיקער נס, נאָר אין דעם האָט זיך אויסגעדריקט דער נצחון פון ימי החנוכה:

די אַנערקענונג פון „תורתך" און „חוקי רצונך" — אַז ביי אידן איז מאיר (כנ"ל ס"ד) דער אור אלקי וואָס איז העכער פון שכל אנושי (וגדרי הבריאה) —איז אַרויס בגילוי אין (א) אַ נס (שנס — הוא מורם ולמעלה מגדר הטבע), און (ב) בשייכות מיט אור המנורה, וואָס איז אַ כלי צו דעם אור אלקי וואָס איז העכער פון בריאה, וואָס דערפֿאַר איז „עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל".

ז. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פֿאַרשטיין וואָס די גמרא זאָגט „מאי חנוכה" — על איזה נס קבעוה, און דערמאָנט בלויז דעם נס פון פך השמן און דערמאָנט אינגאַנצן ניט דעם נס פון נצחון המלחמה — ווייל בשעת מען רעדט וועגן דעם מהות פון חנוכה („מאי חנוכה"), איז דאָס דער נס פון נרות חנוכה, וועלכער ווייזט אויף דעם אור רוחני (נר מצוה) וואָס האָט מאיר געווען דורכן נצחון רוחני.

און אע"פ אַז דער נס גשמי איז געווען די הקדמה און די סיבה פון דעם נס רוחני (וואָרום לולא דעם נצחון המלחמה וואָלט ניט געקענט זיין חנוכת המקדש ובמילא אויך ניט דער נס

---

42) אף ש"ש ענין באויר שהוא למעלה מאור (אויר — יו"ד אור) ושרש האור — כמבואר בדרושי חנוכה (בת"א, שערי אורה, סהמ"צ להצ"צ וכו'). ואכ"מ.

43) שבת כב, ב. וש"נ.

44) לכללות סעיף זה — ראה גם לקו"ש חי"ז ע' 143 ואילך.

45) אבות פ"ה מ"ה. יומא כא, א.

46) ואחדים — גם בירושלים מחוץ לעזרה.

47) לי' רש"י יומא שם, סע"א. ע"ש.

הנרות)[48] — פונדעסטוועגן, נאָך דעם ווי מ׳האָט שוין דעם נס רוחני, איז דער דבר (ונס) גשמי ניט תופס מקום.

[וואָס דער העדר תפיסת מקום דאָ איז ניט ע״ד מאמר חז״ל[49] שרגא בטיהרא מאי אהני, אָז אור הנר ווערט בטל לגבי אור השמש — ווייל דאָרטן, כאָטש דער אור השמש איז ניט בלויז אָ גרעסערער אור בכמות, נאָר ער איז אויך אָנדערש אין איכות האור איז אָבער דער אור הנר אָ מציאות של אור[50], ס׳איז נאָר ״מאי אהני״,

משא״כ בנדו״ד, איז לגבי דעם אור רוחני וואָס האָט מאיר געווען בחנוכה (דורך נס הנרות) — וואָס איז פאָרבונדן מיטן אור אלקי שלמעלה מגדרי הבריאה — האָט די מציאות פון נצחון הגשמי קיין אָרט ניט[51].

און דערפאָר איז עד״ז, לאידך גיסא, בנוגע דעם נוסח פון ועל הנסים: בשעת מ׳וויל אָפגעבן אָ הודאה להש״ת אויפן נס פון נצחון המלחמה, קען מען דערביי ניט געבן בחדא מחתא די הודאה אויפן נס השמן — ווייל דעמאָלט איז ״בטל״ די מציאות (וחשיבות) פון נצחון המלחמה הגשמית. און דערפאָר טיילט מען דאָס פאָנאָנדער אין צוויי זמנים[52]:

די הודאה אויף נס השמן דהנרות איז (בגלוי[53]) דורך הדלקת נרות חנוכה; און די הודאה אויף נצחון המלחמה (בגלוי[54]) — באמירת ועל הנסים.

ח. פון יעדן ענין דאָרף מען אַרויסנעמען אָ הוראה בפועל אין עבודת ה׳. איז די הוראה בפשטות: פון חנוכה נעמט מען דעם כח אַז ביי אָ אידן זאָל לייכטן דער אור הנשמה ביז אין אָן אופן אַז די עניני הגוף של האדם זאָלן ביי אים ניט תופס מקום זיין.

וואָרום אע״פ אַז די נשמה איז אָנגעטאָן אין אָ גוף און דאָ אין עולם הזה קען די נשמה ניט דינען דעם אויבעשטן סיידן דורכן גוף — אלא מצות זיינען מיט דברים גשמיים דוקא און אויף דער שכל ומדות של הנשמה ווערן נתגלה דורך די אברים גשמיים, מוח הגשמי ולב הגשמי —

לערנט חנוכה, אַז עס איז בכחו פון אָ אידן אַז די גשמיות זאָל ביי אים ניט תופס מקום זיין. מען רעדט ניט וועגן

---

48) ויתירה מזו: גם לולא הנס דפך השמן היו נגאלים מגלות יון ע״י הנס דמסרת כר, וראוי לקבוע ע״ז יו״ט כר.

49) חולין ס, ב. וראה גם פרש״י שם.

50) ראה גם המשך תער״ב פרק רפ. ובכ״מ. וראה סה״מ תרס״ה (ס״ע רנז) דאף ש״יש כאן ביטול העצם ג״כ . . דאור הנר נראה חשוך . . מ״מ עיקר הביטול הוא בהתפשטות כר״.

51) עפ״ז תומתק סברת הלבוש כר דלעיל הערה 25. וראה הנסמן בהערה 28.

52) אבל שניהם ישנם. וקביעות ימי חנוכה היא ג״כ בשביל ניצוח המלחמה. וכגמ׳ שבת שם שהובא לעיל, שמביא בהמשך ל״מאי חנוכה״ — זה שקבעום ל(הלל ו)הודאה, שהיא אמירת ועל הנסים שתוכנה שבח על נצחון המלחמה׳. אלא שבגילוי ובפירוש אא״פ להיות שניהם יחד, כבפנים.

53) ומ״מ י״ל, דזה שאומרים ״והדליקו נרות בחצרות קדשך״ — השבח ע״י נרות (אף שבודאי שבחו ושמחו גם באופנים אחרים) — מרמז על ענין האור דחנוכה (הקשור עם נס הנרות).

54) אף שגם הדלקת נ״ח שייכת גם לנצחון המלחמה (ראה הערה 13) — מ״מ אי״ז ענין שבגילוי. וגם בנוסח דהנרות הללו אין מזכירים בפירוש (פרטי) נס המלחמה.

---

*) וי״ל שזהו ג״כ הטעם לאריכות ל׳ הש״ס ״וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום״ — דלכאורה, בכדי לקבוע הזמן הי׳ מספיק לומר ״וכשנצחום כו״ — כי בזה מרמז גם על הנס דנצחון המלחמה.

גשמיות וואָס איז ניט פאַרבונדן מיט עבודת הנשמה — אַזאַ גשמיות דאַרף מלכתחילה ניט זיין, בכל דרכיך (— שלך) דעהו (— השם). נאָר אפילו גשמיות וואָס פירט צו רוחניות (ע"ד ווי דער נצחון המלחמה בימי חנוכה וואָס האָט געבראַכט צו דער הצלה רוחנית) — דאַרף מען פועל זיין ביי זיך, אַז די „גשמיות" זאָל ניט האָבן קיין תפיסת מקום: די גאַנצע מציאות של הגשמיות זאָל נאָר זיין דאָס — וואָס דורך איר פירט זיך דורך די עבודה (רוחנית) של הנשמה[55].

(משיחות ש"פ מקץ, שבת חנוכה — תשכ"ו, תשל"ד)

---

55) ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 103 ואילך.